

DIDIER MAUPAS ET LE CLUB L'HORLOGE: L'ÉCOLE EN ACCUSATION

A. Michel, Paris, 1984. 242. o.

Gyakran olvasunk a hazai sajtóban az újkonzervativizmusról, és érdeklődéssel figyeljük, hogy képviselői milyen nevelési programmal jelentkeznek. Az "újkonzervatív" jelző tulajdonképpen csak a változások radikális irányzataira illik, a mérsékelttek helyes és a szakírók által is használt elnevezése: posztmodern. Ezzel a könyvvel azonban a radikálisok eszméi és terveit jutottak el az olvasóhoz, abból a nyugat-európai országból, amelyben a közoktatás a legnagyobb támadási felületet kínálja az utóbbi évtizedekben előrehaladó demokratizálás bírálóinak.

A Club de l'Horloge (horloge – 'falióra') egyfajta politikai vitakör. Tagjai többé-kevésbé jelentős értelmiségiek, köztük egyetemi oktatók, és eddig mintegy féltucat könyvet adtak ki. Ezek a századunk harmadik negyedében kialakult, bal felé forduló eszméket és intézményeket bírálják, ellentmondásaikat és elavultságukat igyekeznek bizonyítani. Az ismertető könyv megírásában Didier Maupas-nak a klub tizenhat tagja segédkezett.

Az érdemi közöltnivalót az első huszonöt-harminc oldal tartalmazza. A francia iskola súlyos válságban van. Az iskolákban anarchia uralkodik, mindennaposak a botrányok, rongálások, sőt bűncselekmények. Az egykor félelmetesen követelő francia közoktatás ma a silányságot tenyészti: az alsó fokú, kötelező középiskolába átlépő tizenegy éves gyerekek egy része félig analfabéta, az érettségi bizonyítványt sok tudatlan ifjú is megkapja, harmadéves egyetemisták elemi ismereteket feltételező kérdésekre nem tudnak válaszolni. A fiatal pedagógusok tudása is gyarló, mit várhatnánk a tanítványaiktól? Mindennek a baloldal által kierőszakolt egységes iskolarendszer az oka. Megszűnt az iskola számára a szelekció, a tanuló számára a választás lehetősége. A collège-ek tantervi – bár valamelyes fakultációt is megengedő – egy-

sége, a középiskola első osztályának orientáló jellege miatt a tanulók tíz évig, a tankötelezettség végéig, egységes iskolába járnak. Ám a gyerekek tehetsége, érdeklődése, pályaválasztási szándéka, tanulási irama nagyon különböző, a heterogén osztályokban a többség únja magát, hiányzik a motiváció. Az iskolából kikerülő fiatalok munkanélküliségének az az egyik oka, hogy a gyarló oktatás miatt a munkaadók nem bíznak bennük, tudatlannak és lelkiismeretlennek tartják őket.

És ezen az áron sem sikerült az esélyegyenlőséget megteremteni. Ilyen oktatási intézményekben a hátrányos helyzetűek nem kaphatják meg a tudás kompenzációját. Sokan, persze a tehetőbbek közül, menekülnek az állami iskolából. 1940 táján a diákok mintegy hat és fél százaléka járt nem állami iskolába, ma 16,4 %-a, a középiskolásoknak csaknem egynegyede. De az állami oktatási rendszerben is kijátsszák az egalitarizmus szabályait. Létrejött az oktatási feketepiac. A magasabb társadalmi réteghez tartozó családok fel tudják vetetni a gyerekeket a kevés számú, még ma is jól működő lycée-be. (Nem protekcióval; sajátos trükkjeik vannak, amelyeket Magyarországon nem lehetne alkalmazni.) Az ő pénzük tartja fenn az iskolán kívüli magánoktatást (idegen nyelvek, zene, sport stb.) is.

Az egalitaristának nevezett nevelés vallott célja az, hogy autonóm személyiséggé formálja a tanulót, ám a valóságban jellegtelen masszát gyúrnak belőle.

A jelenlegi oktatási rendszerrel az "école républicaine"-t, a "köz-társasági iskolá"-t állítja szembe a szerző, ezen a III. köztársaság szervezési és nevelési alapelveit érti.

Az igazság kedvéért jegyezzük meg: az egységes oktatás és a tanulási egalitarizmus alapozása még a jobboldali kormányok idején történt. Ha az oktatáspolitikai vállalkozás "túl jól" sikerült, abban nemcsak a baloldali nyomás játszott szerepet, hanem az is, hogy a francia gondolkodás hajlamos a dogmatizmusra, az elfogadott alapelvekhez való rugalmatlan ragaszkodásra.

A következő mintegy százötven oldal az első fejezetben előadottak variálása. Érdes vitatkozó stílusban, a vita illemszabályainak félretolásával; nem feltételezi, hogy az ellenfél jóhiszemű, még kevésbé, hogy egyben-másban esetleg igaza lehet. Szidalmazás inkább, mint vita. A szidást sokan személy szerint is megkapják, Rousseau-tól Savary-ig. A negatív fejlődés elindítója a szerző szerint a Langevin-Wallon-javaslat volt. Mindezt hosszasan és szónokiasan adja elő – olyan szónokként, aki nem fogy ki az érvekből, és nem tudja a beszédét befejezni.

Mint mindenki, aki túlbizonyít, kienged a kezéből néhány hatásos érvet, amellyel nagyot lehetne ütni az ellenfélen. Az ő logikájával könnyen bizonyítani lehetne például, hogy az egységes iskolarendszerrel az állam olyan műveltséget akar a tömegekre kényszeríteni, amelyet azok elutasítanak. Hivatkozhatna az 1968-as Ázadókra, a soixantehuitard-okra is, a permisszív nevelés első "késztermékeire", akik ma a kapitalista vállalkozás hangos szószólói, az újkonzervativizmus támaszai.

Az utolsó fejezetek a Klub ajánlásait fogalmazzák meg. Lényegük: az iskola teljes liberalizálása. Legyen sokféle iskolatípus, sok iskolafenntartó (állam, megye, város, egyház, magántársulatok), a szülő választhasson köztük szabadon, minden gyerek tanuljon olyan rendszer szerint, amely egyénileg megfelel neki. De az iskolának is legyen joga, hogy a tanulókat megválogathassa. A javaslatok egyike-másika hasonlít azokhoz az ötletekhez, amelyeket néhány éve Hernádi Gyula egyik tanulmányában olvashattunk (Kritika 1981/6.).

A könyv támadó kritikája egy sajnálatosan igaz tényből indul ki. a közoktatási reform mind nevelési, mind iskolapolitikai szempontból valóban többet értett a francia oktatásügynek, mint amennyit használt, bár demokratikus szándékkal tervezték, és fokozatosan hajtották végre. A demokratizmus olyan fokát képzeltek el, amely a francia társadalom valóságos rendjének nem felel meg; tulajdonképpen az iskolázás útján akarták gyorsítani a szociális fejlődést. — A javaslatok legtöbbje sarkos ellenkezőjét szorgalmazza annak, amit a magyar közoktatáspolitikai és neveléstudomány jelenleg elvként vall, mégis érdemes jó részüket megvizsgálni vagy legalább figyelmesen elolvasni.

Az iskolarendszer széttördelésének gondolata a pedagógia számára nem vonzó, szervezési és nevelési anarchiához vezetne a megvalósítása, a mai állam számára elfogadhatatlan, ott és itt egyaránt. Az igazi esélyegyenlőség megteremtésével kapcsolatos elképzelések nem meggyőzőek. Amit a pénzügyekre vonatkozóan olvasunk, szinte gyerekes. A neveléstudomány művelőiben ellenérzést ébreszthet az a kijelentés is, hogy a pedagógia valójában nem tudomány, hanem sajátos technika.

De nagyon rokonszenves kijelentéseket is találunk a könyvben. Adják vissza a nevelők és a család tekintélyét, a nevelőket kompenzálják nem anyagi természetű előnyökkel addig is, amíg méltó, a mérnökökével azonos díjazásukra előteremtik a fedezetet. Adják vissza továbbá a humán tárgyak rangját. A tanuló főként azt tanulja, amit termékenyen és motiváltan tanul. Legyen

az iskola az emberi és nemzeti értékek továbbadásának színhelye. Viselje a tanuló teljes mértékben a felelősséget munkájáért; a felelősség az emberi lét egyik legfontosabb tartozéka, és ha levesszük a diák válláról, akkor valójában emberségétől fosztjuk meg.

Okos tanács, hogy ne becsüljük túl az iskola szerepét, mert az ismeretszerzésnek korunkban sok más csatornája van, amelyeknek a hatását minden tanuló érzi; az iskola keresse meg a maga helyét az ismeretszerzés rendszerében. Figyelemre méltó kijelentés az is, hogy az iskoláztatás meghosszabbítása önmagában nem jelent több tudást. Az olyan országban, ahol munkanélküliség van, a hosszú iskoláztatás a kormányzat manipulációja annak érdekében, hogy a fiatalságot minél tovább távol tartsa a munkaerőpiactól.

Jó lenne, ha a magyar iskolarendszer továbbfejlesztése során irányításunk szétnézne a tanulási feketepiac terepén, bár ez nálunk bizonyára nem lehet olyan kiterjedt, mint a magánvállalkozásra épülő francia társadalomban.

A könyv az Országos Pedagógiai Könyvtárban található.

Bán Ervin